

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र
फैसला

०६९-CR-०८२३

मुद्दा: कर्तव्य ज्यान

डोल्पा जिल्ला लावन गा.वि.स. वडा नं.३ घर भै हाल कारागार कार्यालय डोल्पामा पुनरावेदक
थुनामा रहेको धावा टासी बुढा भन्ने धावा बुढा -----१ प्रतिवादी
विरुद्ध

दलबहादुर चोचाको जाहेरीले नेपाल सरकार -----१ प्रत्यर्थी
वादी

शुरु फैसला गर्ने: माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री अर्जुन अधिकारी

डोल्पा जिल्ला अदालत

फैसला मिति: २०६८।८।२७

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने: माननीय का.मु. मुख्य न्यायाधीश श्री खेमराज शर्मा

माननीय न्यायाधीश श्री भीमबहादुर बोहरा

पुनरावेदन अदालत जुम्ला

फैसला मिति: २०६९।२।१७

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९वमोजिम यस अदालतको क्षेत्राधिकार भित्रको प्रस्तुत
मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ:-

जिल्ला डोल्पा लावन गा.वि.स. वडा नं. ३ स्थित पूर्वमा भेरी नि.मा.व.ि. बैजीवाडा देखी
शहरताला गाउँ तर्फ जाने बाटो पश्चिम धावा रोकायाको घर उत्तरमा धावा थापाको जमिन दक्षिण

जयबहादुर बुढाको जमिन यति ४ किल्ला भित्रका नाडबोड बुढाको पूर्व पश्चिम मोहडा भएको घर सो घरको पश्चिमपट्टिको भान्साकोठाको पूर्व ढोका स्थित रगत जस्तो रातो पदार्थ यत्रतत्र अवस्थामा देखिएको र कालो चाइनिज मोवाइल थान १ एक फेला परेको र सो घरका माथिल्ला तलाको पूर्वतर्फ रहेको कोठामा मृतक काजी चोचा मगरको पूर्व सिरान पश्चिम गोड्यान उत्तानो अवस्थामा घाँटी, आँखा र कम्मर पछाडी काटिएको रक्तामय अवस्था सुताई रहेको मृतक लास रहेको घटनास्थल लासजाँच मुचुल्का ।

जिल्ला डोल्पा लावन गा.वि.स. वडा नं. ३ स्थित पूर्व धावा टसी बुढाको जमिन पश्चिम सोमबहादुर बुढाको जमिन उत्तरमा राई गुम्बा देखि जंगल तर्फ जाने बाटो दक्षिण आकपहिरो बुढाको घर यती ४ किल्ला भित्रमा पूर्व पश्चिम मोहोडा भएको ३ कोठा भएको धावा बुढाको घर सो घरको रित पूर्वक खानतलासी गर्दा उत्तर कोठाबाट रातो विड भएको चक्कु थान १ र चक्कुको कभर थान १ बरामद भएको बरामदी खानतलासी मुचुल्का ।

मिति २०६८।४।१० गते राती २०:०० बजेको समयमा मेरो दाजु काजी चोचा मगर धावा टसी बुढाले मादक पदार्थ सेवन गरी बसेको अवस्थामा एक आपसमा विवाद झगडा गर्दा निज धावा टसी बुढाले आफुले बोकी लिएको चक्कु प्रहार गरी मेरो दाजु काजी चोचा मगरलाई कर्तव्य गरी मारेकोले ज्यान सम्बन्धी अपराधमा ऐन बमोजिम कारवाही गरी पाउँ भन्ने ब्यहोराको दलबहादुर चोचाको जाहेरी दरखास्त ।

मिति २०६८।४।१० गते बेलुका अं. २०:०० बजेको समयमा जिल्ला डोल्पा लावन गा.वि.स. वडा नं. ३ स्थित नाडवाड बुढाको घरमा म र काजी चोचा मगर नास्ता खादा एक आपसमा विवाद हुँदा निजले मलाई कुटपिट गर्दा मैले बोकी लिएको चक्कु निकाली रिसको आवेगमा निज काजी चोचा मगरलाई हान्दा निज उक्त स्थानमा ढलेपछि म सो स्थानबाट भागी म आफै यस कार्यालयमा आवश्यक कारवाहीको लागि उपस्थित भएको छु भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी धावा बुढाले दिएको उजुरी निवेदन ।

The cause of Death due to sharp force injury leading to massive haemorrhage भन्ने समेत ब्यहोराको मृतक काजी चोचा मगरको शव परिक्षण प्रतिवेदन ।

मिति २०६८।४।१० गते बेलुका अन्दाजी २०:०० बजेको समयमा नाडवाड बुढाको घरमा म र मृतक काजी चोचा मगर नास्ता (छयाड) खाँदा गाउँ घरको विकासको बारेमा कुरा गर्ने क्रममा

एक आपसमा विवाद हुँदा मलाई निजले कुटपिट गरी अगेनोमा फाल्दा म उठेर बाहिर निस्कन खोज्दा पुनः मलाई ढोका निर पुग्दा मलाई उसले समातेपछि अब मैले केही गरेन भने मलाई मार्ने भयो भन्ने ठानी मैले आफु साथ ल्याएको चक्कु निकाली आफ्नो सुरक्षाको लागि चलाउँदा निजलाई चक्कु लाग्दा घाइते भएका हुन् । मैले मार्ने नियतले चक्कु हानेको होइन निजलाई घाइते भएको देखि म तत्काल उक्त स्थलबाट भागी जिउ ज्यान बचाई पाउँ भनी निवेदन दिन जिल्ला प्रहरी कार्यालय दुनै डोलपामा आएको हुँ मैले हानेको चोटको कारण काजी चोचा मगरको मृत्यु भएको हो भन्ने ब्यहोराको प्र.धावा बुढाको अनुसन्धान अधिकारी समक्ष गरेको साविती वयान कागज ।

मिति २०६८।४।१० गते बेलुकाको समयमा नाडवाड बुढाको घरमा म र मेरो साथी सुदीप के.सी. नास्ता खाएको अवस्थामा मृतक काजी चोचा मगर र धावा बुढा समेत नास्ता छयाड खाँदा निजहरु आफ्नो खाम भाषामा विवाद गरेका थिए । सोही विवाद गर्दै जादा हात हालाहाल गर्दा म समेतले निजहरुलाई सम्झाई बुझाई गरी धावा बुढालाई बाहिर पठाएका हौं । मृतक काजी चोचा मगरले आफ्नो रिस थाम्न नसकी झगडा गर्न पुनः बाहिर निस्कदा ढोका छेउमा रहेका धावा बुढाले आफ्नो चक्कुले निज मृतकको घाँटीमा आँखा लगायतका अन्य भागमा काटी सख्त घाइते बनाई भागी गएका हुन् सोही चोटको कारण मृत्यु भएको हो भन्ने ब्यहोराको प्रत्यक्षदर्शी प्रदीप के.सी. र मोहन के.सी.को एकै मिलानको घटना विवरण कागज र प्रत्यक्षदर्शी कुन्जान बुढाको एकै मिलानको कागज रहेछ ।

मिति २०६८।४।१० गते राती १० बजेको समय मृतकको भाई दलबहादुर चोचाले फोन मार्फत खबर गरी बोलाएपछि म उक्त स्थानमा जाँदा काजी चोचा मगरको घाँटी, आँखा कम्मर पछाडिको भागमा काटिएको रक्तामय अवस्थामा रही बेहोस भएको देखि तत्काल म र दलबहादुर चोचा भई प्रहरीलाई खबर गर्न शहरतारा चौकीमा गएकव फर्की आउँदा काजी चोचाको मृत्यु भएको थियो भन्ने ब्यहोराको विष्णु बुढाले गरेको घटना विवरण कागज ।

मिति २०६८।४।१० गते राती अन्दाजी २०:३० बजेको समयतिर धावा बुढाले काजी चोचा मगरलाई कुटपिट गरी घाइते बनाएका हुन् भन्ने कुरा मलाई खबर गरेबाट मसमेत उक्त स्थलमा जाँदा काजी चोचा मगरको घाँटी, आँखासमेतमा काटिएका रगत बगिरहेको मृतक अवस्थामा देखेको हुँ निज धावा बुढाको चोटको कारण मृत्यु भएको हो भन्ने ब्यहोराको नाडवाड बुढाको कागज ।

मिति २०६८।४।१० गते राती अन्दाजी २१ बजेको समय तिर धावा बुढाले काजी चोचा मगरलाई चक्कु प्रहार गरेको कुरा सुनी थाहा पाए । म समेत हेर्न गएको थिएँ निज काजी चोचा मगरको घाँटी, आँखा कम्मर पछाडी समेत काटिएको घाउ चोट रही रगताम्य अवस्थामा रहेको देखेको हुँ सामान्य उपचार गर्दा गर्दै निजको मृत्यु भएको हो भन्ने ब्यहोराको रामबहादुर बुढा र नरसिंह बुढाको एकै मिलानको घटना विवरण कागज ।

मिति २०६८।४।१० गतेका दिन म आफ्नो घरमा थिएँ सोको भोलीपल्ट बिहान धावा बुढाले काजी चोचा मगरलाई चक्कु प्रहार गरी कर्तव्य गरी मारेका हुन् भन्ने कुरा गाउँघरमा कुरा गरेको सुनी थाहा पाएपछि मसमेत उक्त स्थलमा गएर हेर्दा मृतक काजी चोचा मगरको घाँटी, आँखा र कम्मर पछाडि समेत काटिएको घाउ रगताम्य अवस्थामा मृतक लास देखेको हुँ निज धावा बुढाको चक्कु प्रहारको कारण मृत्यु भएको हुन भन्ने ब्यहोराको पासाड तेन्जिन रोकायाको कागज ।

प्रतिवादी धावा बुढाले मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १ र १३(३) नं. को कसूर अपराध गरेका पुष्टि हुन आएको हुँदा निज प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३ नं. को देहाय ३ बमोजिम सजाय हुन अभियोग मागदावी लिई पक्राउ प्रतिवादी धावा बुढालाई र बरामदी मुचुल्कामा उल्लिखित बरामद भएको चक्कु थान एक र घटनास्थल मुचुल्कामा उल्लिखित बरामद मोवाइल थान एक समेत यसै अभियोग पत्रसाथ प्रस्तुत गरिएको छ भन्ने ब्यहोरा समेतको अभियोगपत्र मागदावी ।

मिति २०६८।४।१० गते बेलुका ८ बजेतिर भेरी नि.मा.वि.मा काम गरी फर्कने बेला दुवै जना मृतक र म छयाङ खान कुन्जानको घरमा गयौँ छयाङ खादै गर्दा दुई जना मिस्त्री त्यही आए । सबै छयाङ खादै गर्दा अनावश्यक धाकधम्कीको कुरा गर्न लागे, अनि मैले त्यसो कुरा नगर्नु दाई भनी सम्झाउँदा झनझन बढी कराउन थाले । मलाई नै पिट्न खोज्यो अनि मैले झगडा नगरौ छयाङको पैसा मैले दिन्छु भनी पैसा तिरी बाहिर आएपछि मलाई धाकधम्की दिन थाले आज एका एक गर्छ भनी मेरो नाडी समाति लछारपछार गर्न थाल्यो त्यसपछि मैले बरु अरु छयाङ खानुहोस् भन्दा फेरी पनि मलाई चुलोमा थचारी दियो अनि घाटी समात्यो साथै मृतक र मेरो समातासमात भयो म नसक्ने भएको हुँदा फुत्केर भागदाभागदै पुनः मलाई ढोकामा भेटाई हाल्यो अब मैले सोचे मलाई यसले मारी हाल्छ जस्तो लागेर म बचनको लागि मैले चक्कुले हातमा हान्छु भनेर हान्दा कता लाग्यो थाहा भएन भन्ने प्रतिवादी धावा टसी बुढाको शुरु अदालतमा गरेको वयान ।

अ.वं. ११८(२) बमोजिम नियमानुसार सिधा खान पाउने गरी थुनामा पठाउने गरी डोल्पा जिल्ला अदालतका निमित्त जिल्ला न्यायाधीशबाट मिति २०६८।४।२२ मा भएकझ थुनछेकको आदेश मिलेकै देखिन्छ । केही परिवर्तन गरिरहन परेन भन्ने समेत ब्यहोराको डोल्पा जिल्ला अदालतको मिति २०६८।६।६ को आदेश ।

घटना घटेको बेलामा म दुनैमा थिए । म गाउँमा गएपछि घटना घटेको थाहा पाए । छुरी हानेर मारेको कुरा मैले आँखाले देखेको छैन सुनेर मात्र थाहा पाएको हुँ । अरु मलाई थाहा छैन भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादीका धावा टसी बुढाका साक्षी छेक्याप बुढाले गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।४।१० गते राती अं.७ वजे तिर प्रतिवादी धावा टासी र मृतक काजी चोचा स्कूलको काम गरेर मकाहाँ आई २ जग जाँड खाई आपसमा विवाद गरे । त्यसपछि दुवै जना घर जाने भनि बाहिर निस्केकोमा पुन फर्केर आएर आपसमा लड्न थाले । म र मेरो घरमा जाँड खाई वसेका काठ मिस्त्री मोहन के. सी. र सुदिप के. सी. ले छुट्टयाउन थाल्यौ । यसै बीच प्रतिवादी धावा टासीले मृतक मृतक काजी चोचालाई मुडकीले हानेको देखेकी हु । त्यसपछि मसमेत जना ३ले प्रतिवादी धावा टासीलाई बाहिर पठाई मृतक काजी चोचालाई भित्र नै मैले समाइ राखेकी थिए तर मृतक मवाट फुट्टिए र बाहिर निस्कदा दुवै जना भेट भई कुटपीट गर्ने क्रममा प्रतिवादी धावाले मृतकलाई आँखा घाटी लगायतका स्थानमा साथमा रहेको छुरी प्रहार गरी शक्त घाईते भएका हुन् । प्रतिवादी धावा बुढाको छुरी प्रहारबाट नै मृतकको मृत्यु भएको हो भन्ने ब्यहोराको प्रहरीमा कागज गर्ने श्रीमती कुन्जाङ्ग बुढाले गरेको बकपत्र ।

प्रतिवादी र मृतक कुन्जाङ्ग बुढाको घरमा जाडखाई आपसमा झगडा गरी बाहिर निस्कने क्रममा छुरी प्रहार गरी भागेका हुन भन्ने सुनेको हुँ । के विषयमा झगडा भै छुरी प्रहार गरे थाहा भएन भन्ने समेत ब्यहोराको प्रहरीमा कागज गर्ने नाडवाड बुढाले गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।४।११ गते बिहान गोठबाट घर आउँदा गाउँलेबाट घटना विवरण सुनी थाहा पाएपछि म पनि घटनास्थलमा जाँदा मृतकको लास हेर्दा एउटा आँखामा छुरी प्रहार गरी निकालीएको घाँटी र कम्मरमा समेत छुरी प्रहार गरिएको अवस्थामा देखेको हुँ । प्रतिवादी धावा टसीले मृतक काजीलाई छुरी प्रहार गरी भागेको हुन भन्ने गाउँलेबाट सुनी थाहा पाएको हुँ भन्नेसमेत ब्यहोराको प्रहरीमा कागज गर्ने पासाङ्ग तेन्जिन रोकायले गरेको बकपत्र ।

हामी सबै जना साँझ ६ बजेको समयमा काम गरिरहेका थियौं । घरमा आई सकेपछि म मेरो घरमा गएको हुँ । प्रतिवादी धावा टसी बुढाले मृतक काजी चोचालाई छुरीले हानेको देखिन मृतकको आँखाबाट र घाटीबाट रगत आएको थियो । के भएर रगत आयो मलाई थाहा छैन भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादीका साक्षी प्रसाद लामाले गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।४।१० गतेमा चाईना गएको थिए त्यसपछि गाउँमा आउँदा प्रतिवादी धावा टसी बुढाले काजी चोचालाई हानी मारेको भन्ने गाउँमा आएपछि मात्र मैले थाहा पाएको हुँ । अरु मलाई केही थाहा छैन भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी धावा टसी बुढाका साक्षी कुनक्याप बुढाले गरेको बकपत्र ।

प्रतिवादी धावा टसी बुढालाई मृतक काजी चोचाले आफूलाई धावाटसी बुढाले छुरीले हानी यस्तो बनाएको भनेका हुँदा थाहा पाएको हुँ । त्यसपछि घटनाको जाहेरी दिन शहरतारा प्रहरी चौकीमा गएको हुँ भन्ने समेत ब्यहोराको जाहेरवाला दलबहादुर चोचाले गरेको बकपत्र ।

प्रतिवादी धावा टसी बुढा र मृतक काजी चोचा बीच झगडा भएपछि प्रतिवादी धावाले साथमा रहेको छुरी प्रहार गरी मारेको हो भन्ने कुरा स्थानिय गाउँलेहरूले भनेपछि थाहा पाएको हुँ । झगडा के विषयमा भएको थियो थाहा पाइन भन्ने समेत ब्यहोराको वादीका साक्षी नरसिं बुढाले गरेको बकपत्र ।

घटना घट्दाको अवस्थामा म घरमा थिएन साँझ घरमा आएको बेला प्रतिवादी धावा टसी बुढा र काजी चोचाको बीच झगडा भएको र काजी चोचाको आँखा निकालेको छ भन्ने कुरा छिमेकीहरूले भनेर थाहा पाएको हुँ भन्ने समेत ब्यहोराको प्रहरीमा कागज गर्ने रामबहादुर बुढाले गरेको बकपत्र ।

मिति २०६८।४।१० गतेको दिन मृतक काजी चोचाको मृत्यु प्रतिवादी धावा टसी बुढाको छुरी प्रहारबाट भएको हो भन्ने समेत ब्यहोराको प्रहरीमा कागज गर्ने विष्णु बुढाले गरेको बकपत्र ।

जाहेरी दरखास्त प्रतिवादीले अनुसन्धान तथा सुरु अदालतमा गरेको वयान बरामदी मुचुल्का घटना विवरण कागज सबपरिक्षण अनुसन्धान बकपत्र समेतका आधार प्रमाण समेतबाट यी प्रतिवादी उपरको अभियोग दावी पुष्टि भै रहेकोले प्रतिवादी धावाटसी भन्ने धावा बुढालाई अभियोग माग दावी बमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १ नं. को कसूरमा ऐ. १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्छ भन्ने समेत ब्यहोराको शुरु जिल्ला अदालतको फैसलाका साथै प्रतिवादीलाई इन्साफ खण्डमा लेखिए बमोजिम सजाय हुने ठहर भए तापनि मृतक र प्रतिवादी बीच

छयाङ खाएको अवस्थामा झगडा भै बारदात घटेको, यी प्रतिवादीले बारदात पश्चात आफै प्रहरी समक्ष उपस्थित भै अनुसन्धान कार्यमा सहयोग गरेको प्रतिवादीले अदालत समेतमा यथार्थ ब्यहोरा खुलाई वयान गरी मुद्दाको कारवाहीमा सहयोग गरेको भै यी प्रतिवादीले पालन पोषण गर्नु पर्ने तिन जना नावालकहरु भएको र अपराध गर्दाको अवस्था एवं अन्य परिस्थित समेतलाई मध्यनजर गरी प्रतिवादी धावा टसी बुढा भन्ने धावा बुढालाई ऐन बमोजिम सजाय गर्दा चर्को पर्ने भएकाले मुलुकी ऐन, अ.व. १८८ नं. बमोजिम कैद वर्ष १२ हुने गरी शुरु जिल्ला अदालतबाट भएको राय सहितकव साधक फैसला ।

तिन जना बाहेक घटनाको प्रत्यक्षदर्शी अन्य व्यक्तिहरु नभएको र मृतक र प्रतिवादी बीच झगडा हात हालाहाल हुँदा अन्य व्यक्तिले छुट्याई म घर जाने भनी बाहिर निस्केपछि मृतकले मेरो पिछा गर्दै मृतक टाइकन्डो खेलाडी भएको र हामी प्रतिवादी दुब्लो पातलो भएको कारण निज मृतकले बाहिर आई घाटीमा समातेपछि आफ्नो ज्यान बचाउनका लागि आफ्ना पासमा भएको चक्रु चलाउँदा मृतक घाइते भएको र घाइतेले पुनः आफूलाई मार्छ भन्ने सोची डोल्पा दुनै बजारमा आई आत्मसमर्पण गरी आवश्यक कारवाहीको लागि निवेदन दिएको तथ्यलाई मुल्याङ्कन नगरी शुरुले गरेको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा उक्त फैसला बदर गरी मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको ७ नं. बमोजिम वात नलाग्ने हत्या भएकाले सोही अनुसार गरी पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको धावाटसी बुढाको पुनरावेदन अदालत जुम्लामा लिएको जिकिर ।

प्रतिवादी धावा टसी बुढाले आफ्नो ज्यान बचाउनको लागि चक्रुले हान्दा मृतक काजी चोचा मगरको मृत्यु भएको हो भनी अनुसन्धान र अदालतसमक्ष साविति वयान गरेको पाइन्छ । प्रत्यक्षदर्शी रहेका कुन्जन बुढाले निजहरुको झगडा छुट्याउन धावा टसी बुढालाई बाहिर पठाएकोमा ढोकामा लुकी बसेका धावा बुढाले चक्रुले घाटी आँखा समेतमा मृतकलाई प्रहार गरी भागी गएका हुन् जुन भनाईबाट लुकी बसेका व्यक्तिले आफु जोगी सकेको अवस्थामा चक्रुले हिक्राई मारेको अवस्था छ । त्यसमा पनि प्रहार धेरै पटक विभिन्न ठाउँमा भएको घटना विवरण र Post Mortem report बाट पनि पुष्टि भै रहेको पाइन्छ । यस्तो अवस्था मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धीको १३(३) ले परिभाषित गरेकै अवस्था अन्तर्गत पर्दछ । तसर्थ डोल्पा जिल्ला अदालतले प्रतिवादी धावा बुढालाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धीको महलको १३(३) बमोजिम सर्वश्वसहित जन्मकैद गर्ने गरी गरेको फैसला मनासिव नै देखिन्छ । यी प्रतिवादीले आफूले घटना घटाई सकेपछि आफै प्रहरी समक्ष गई यथार्थ विवरण दिई

आत्मसमर्पण गरेकोले त्यस्तो व्यक्तिलाई सर्वश्व सहित जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने चित्तले देखेको हुँदा मुलुकी ऐन अ.व. १८८ नं. बमोजिम डोल्पा जिल्ला अदालतले प्रतिवादीलाई १२ वर्ष कैद गर्न व्यक्त गरेको राय मनासिव देखिँदा राय सहित शुरु फैसला सदर हुने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत जुम्लाको मिति २०६९।२।१७ को फैसला ।

अभियुक्तको मार्ने पूर्व रिसइवि र योजना देखिँदै न । मृतक आफै जाँड खान सँगै गएको छ र जाँड खाने क्रममा विकासको कुरालाई लिएर झगडा शुरु भएको छ । झगडा हुँदै गर्दा अभियुक्त माथी कुटपिट भएको, म भाग्न खोजेको तर भाग्न नसक्दा छुट्याउने क्रममा मृतकको पंजाबाट फुत्केर ढोका बाहिर पुगेको अवस्थामा पछाडीबाट मृतकले पुन मलाई समातेर फेरी कुटपिट गर्दा साथमा भएको चक्कु तलबाट चलाएको अवस्थामा मृतक घाइते भई मलाई छोडेको हो । मृतक काजी चोचाले आफु भाग्न खोज्दा पनि फेरी आएर कुट्न थालेपछि ज्यान बचाउनका लागि चक्कु प्रहार गरेको र मृतकले मेरो कठालो छोडीसकेपछि भागेको हु । मृतकलाई मारी सकेपछि भागेको नभएकाले मार्ने मनसाय नदेखिएको हुँदा सर्वश्व सहित जन्मकैद हुने गरी गरिएको फैसला कानून र न्यायको रोहबाट त्रुटिपूर्ण देखिँदा बदर गरी आरोपित कसुरबाट सफाई पाउँ भन्ने प्रतिवादी धावा टसी भन्ने धावा बुढाले यस अदालतमा लिएको पुनरावेदन जिकिर ।

नियम बमोजिम पेसी सूचीमा चढी पेस हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन सहितको शुरु मिसिल अध्ययन भयो ।

शुरु डोल्पा जिल्ला अदालतले प्रतिवादी धावा बुढालाई ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) बमोजिम सर्वस्व सहित जन्म कैदको सजाय ठहर गरी कैदको हकमा अ.व. १८८ नं. बमोजिम १२ वर्ष कैद हुन राय सहित ठहर गरेको फैसलालाई पुनरावेदन अदालत जुम्लाले रायसहित सदर गरे उपर प्रतिवादीको यस अदालतमा पुनरावेदन परेको देखिदा अब शुरु डोल्पा जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जुम्लाको फैसला मिलेको छ, छैन ? पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर पुग्ने हो ,होईन ? भनि निर्णय दिनु पर्ने देखियो ।

यसमा निर्णय तर्फ विचार गर्दा, प्रतिवादी धावा टासी बुढाले आफ्नो ज्यान बचाउनको लागि चक्कुले हान्दा मृतक काजी चोचा मगरको मृत्यु भएको हो भनी अनुसन्धान र अदालत समक्ष ज्यान मारेको तथ्यमा सावित्री वयान गरेको पाइन्छ । आफैले मृतक काजी चोचालाई छुरी (चक्कु) ले हानी मारी प्रहरी समक्ष प्रतिवादी धावा बुढाले आफै उजुरी निवेदन दिई आत्मसमर्पण गरेको अवस्था छ ।

मिति २०६८।४।१० गते राती अं.७ वजे तिर प्रतिवादी धावा टासी र मृतक काजी चोचा स्कुलको काम गरेर मकाहाँ आई २ जग जाँड खाई आपसमा विवाद गरे । त्यसपछि दुवै जना घर जाने भनि बाहिर निस्केकोमा पुन फर्केर आएर आपसमा लड्न थाले । म र मेरो घरमा जाँड खाई वसेका काठ मिस्त्री मोहन के. सी. र सुदीप के. सी. ले छुट्टयाउन थाल्यौ । यसै बीच प्रतिवादी धावा टासीले मृतक काजी चोचालाई मुडकीले हानेको देखेकी हुँ । त्यसपछि मसमेत जना ३ ले प्रतिवादी धावा टासीलाई बाहिर पठाई मृतक काजी चोचालाई भित्र नै मैले समाइ राखेकी थिए तर मृतक मवाट फुट्किए र बाहिर निस्कदा दुवै जना भेट भई कुटपीट गर्ने क्रममा प्रतिवादी धावाले मृतकलाई आँखा घाँटी लगायतका स्थानमा साथमा रहेको छुरी प्रहार गरी शक्त घाईते भएका हुन् । प्रतिवादी धावा बुढाको छुरी प्रहारबाट नै मृतकको मृत्यु भएको हो भनी मौकामा गरेको कथन ब्यहोरालाई अदालतमा समेत उपस्थित भई श्रीमती कुन्जान बुढाले बकपत्र गरेको पाईन्छ । त्यस्तै गरी हामी कुन्जान बुढाको घरमा छुट्टै वसी रक्सी खाएको अवस्थामा प्रतिवादी धावा बुढा र मृतक काजी चोचा बीच झगडा बढ्दै गई हात हालहाल भएकोमा हामीहरु र कुन्जान बुढा भई प्रतिवादी धावा बुढालाई बाहिर निकालेका हौ । तत्कालै भित्र वसीरहेका काजी चोचा मगर आक्रोशित हुदै बाहिर आउने क्रममा ढोका छेउमा लुकी वसेका प्रतिवादी धावा बुढाले आफ्नो साथमा लुकाई ल्याएको धारिलो हतियार चक्कुले निज (मृतक) का शरिरका विभिन्न भागमा हानी सख्त घाईते बनाएको र सोही कारणले उपचारको क्रममा काजी चोचाको मृत्यु भएको हो भनि घटनाका प्रत्यक्षदर्शी मोहन के.सी. र सुदीप के. सी. को मौकाको कागज देखिन्छ । शव परीक्षण प्रतिवेदन (In the External Examination of Autopsy Report) मा Deep punctured cut wound with sharp edge over the left side of the neck, Lt. Eye punctured and death due to sharp force injury भन्ने समेतको उल्लेख भएको पाईन्छ । लाश जाँच मुचुल्कामा घाँटीमा छुरी चक्कुले रोपी गहिरो घाउ लागेको, वायाँ आँखा फुटि रगत बाहिर निस्केको भन्ने समेत उल्लेख भएको पाईन्छ ।

मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको ७ नं. को देहाय १ मा “ कसैले हातहतियार लिई वा नलिई आफ्नो ज्यान लिन सम्मको जोर जुलुम गर्न लागेकोमा त्यस्तालाई पक्राउ गर्ने वा गुहार मदद्त माग्न नसकिने वा मागे पनि बखतमा मदद्त पुग्न नसक्ने वा त्यस्ताको पन्जाबाट भागी उम्की आफ्नो ज्यान बचाउन समेत फुरसद नपाउने अवस्थामा आफुले केही नगरे आफ्नो ज्यान रहँदैन भन्ने पुरा विश्वास भै ज्यान बचाउनका खातिर उसै मौकामा केही गर्दा सो जुलुमीको ज्यान मरेमा

ज्यान माराको बात लाग्दैन ” भन्ने पाईन्छ । यसमा प्रतिवादी र मृतक बीच एकापसमा झगडा भएकोमा कुन्जान बुढा, मोहन के. सी. समेतले छुट्टाएको र प्रतिवादी धावा बुढालाई बाहिर पठाई सकेकोमा प्रतिवादीले हार गुहार मद्दत नपाएको भन्ने पनि पाईदैन । मृतकले कुनै जोखिमी हतियार लिएको भन्ने पनि देखिएको छैन । प्रतिवादीको वयानमा मृतकले आफुलाई कुन्जन समेतले छुट्ट्याएपछि आफु भाग्न लाग्दा मृतकले ढोकामा भेटाई कठालो /घाँटीमा अठ्याएकोले ज्यान बचाउन खातिर आफुसंग भएको चक्कुले हानेको भएपनि मारी सकेपछि भागेको नभएको र मार्ने मनसाय पनि नभएकोले आरोपित कसुरवाट सफाई पाउ भनि जिकिर लिए पनि मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको ७ नं. को देहाय १ वमोजिम प्रतिवादीले जुलुमीवाट ज्यान बचाउन हारगुहार मद्दत नपाएको र पाउन नसक्ने अवस्थाको विधमानत प्रस्तुत मुद्दामा नदेखिएको वरु उक्त घटनामा प्रत्यक्षदर्शी रहेका कुन्जान बुढा समेत भई निजहरुले झगडा छुट्ट्याई निज प्रतिवादी धावाटासी बुढालाई बाहिर पठाएकोमा ढोकामा बसेका निजै प्रतिवादी धावा बुढाले धारिलो हतियार चक्कुले मृतकको घाँटी आँखा समेतमा संवेदनशील अंगमा पटक पटक प्रहार गरेको कारण मृतकको मृत्यु भएको देखिन्छ । “ज्यान सम्बन्धी महलको ७ नं. मा आफ्नो ज्यान लिनासम्मको जोरजुलुम गरेकोमा केही गर्दा निज जुल्मीको ज्यान मार्न गएकोमा वात लाग्ने व्यवस्था गरी आत्मरक्षाको लागि गरिएको कार्यलाई ज्यान सम्बन्धीको अपराधको रुपमा व्यवस्था गरिएको देखिन्छ । आत्मरक्षाको जिकिर लिने पक्षले ऐनमा वर्णित अवस्था हात हतियार लिई वा नलिई जुल्मीले ज्यान लिनसम्मको जोर जुलुम गर्न लागेको निज जुल्मीलाई पक्राउ गर्न वा गुहार मद्दत माग्न नसकिने वा मागे पनि पुग्न नसकिने, जुल्मीको पञ्जाबाट भागी उम्की आफ्नो ज्यान बचाउन समेत फुर्सद नपाउने, आफुले केहि नगरे आफ्नो ज्यान समेत जाने पूरा विश्वास हुनु पर्ने अवस्था देखाउन सक्नु पर्ने ।” भनी यसै अदालतवाट सिद्धान्त प्रतिपादन भएको पाईन्छ (ने.का.प.२०५१ अंक १ नि. नं. ४८५४ पु. वे ./प्रतिवादी हरिमाया लिम्बुनी वि. विपक्षी वादी जयकुमार भट्टराईको जाहेरीले नेपाल सरकार) । मृतक उपरको चक्कु प्रहार मनसाययुक्त नभएको ज्यान जोगाउनका खातिर सम्म प्रयोग गरेको भनि प्रतिवादीको जिकिर व्यहोरा भएपनि चक्कुको प्रहारबाट मान्छेको संवेदनशील अंग घाँटी समेतमा पटक पटक हानेको र आखाँ समेत फुटाएको अवस्थामा मार्नका लागि हानेको होईन भन्न सक्ने अवस्थाको विधमानता मिसिल समेतवाट नदेखिएको वरु मृतकको संवेदनशील अंगमा प्रहार गर्दा मानसिक अवस्था सन्तुलित रहेका प्रतिवादीले त्यसरी संवेदनशील अंगमा प्रहार गर्दा मानिस मार्न सक्छ भन्ने अवस्थाको स्वतः अंजाम गर्न सक्ने हुन्छ । वस्तुतः मृतकलाई चक्कु प्रहार गरेकोमा

प्रतिवादी धावा बुढा मौका तथा अदालतको वयानमा समेत सावित रहेको सो सावितिलाई प्रत्यक्षदर्शी कुन्जान बुढा समेतको मौकाको कागज तथा अदालतको वकपत्रसमेतबाट पुष्टि भएको, पुनरावेदक प्रतिवादीको जिकीर बमोजिम मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धीको महलको ७ नं. को देहाय १ नं. बमोजिमको अवस्था प्रस्तुत मुद्दामा नदेखिएको, प्रहार धेरै पटक भएको कुरा मृतकको शरीरमा भएको लाश जाँच मुचुल्का तथा शव परीक्षण प्रतिवेदन (Autopsy Report) समेतमा उल्लेखित घाँउचोटबाट देखिएको र मृतकको घाँटीजस्तो संवेदनशील अंगमा चक्कु प्रहार भएबाट समेत मान्ने मनसाय रहेको पुष्टि भएकोले मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धीको १३(३) नं.ले परिभाषित अवस्थाको विद्यमानता प्रस्तुत मुद्दामा देखिन आएको छ । तसर्थ डोल्पा जिल्ला अदालतले प्रतिवादी धावा बुढालाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वश्वसहित जन्मकैद गर्ने गरी गरेको फैसलालाई पुनरावेदन अदालत जुम्लाले सदर गरेको मनासिव नै देखिन आयो ।

अब पुनरावेदक प्रतिवादीले मृतक काजी चोचालाई कर्तव्य गरी मारेको अवस्थामा सुरु एवं पुनरावेदन अदालतबाट अ.बं. १८८ नं. बमोजिम १२(वाह)वर्ष कैद गर्ने गरी राय व्यक्त भएको सन्दर्भ मनासिव हो होइन ? भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा यी प्रतिवादीले आफुले घटना घटाई सकेपछि आफै प्रहरीसमक्ष गई यथार्थ विवरण दिई आत्मसमर्पण गरेको र अदालत समक्ष समेत सोही अनुसार वयान गरी अनुसन्धान कार्यमा सहयोग पुऱ्याएको पाईयो । कानूनले यस्तो आत्मसमर्पण गर्ने व्यक्तिलाई सजायमा छुट दिन सक्ने अवस्था नभए पनि त्यस कार्यमा सहयोग पुऱ्याई आफ्नो कार्य प्रकाशित राखी आत्मसमर्पण गरेको तथा वारदातको दिन दिनभरी भेरी नि.मा.वि. स्कुलमा संगै काम गरेका मृतक तथा प्रतिवादी साँझपख संगै छ्याड खाएकोमा गाउको विकाश तथा राजनीतिको बारेमा कुरा गर्ने क्रममा एकआपसमा विवाद भै हात हालहाल भएको र सोही वखत रीसको झोकमा प्रतिवादीको साथमै भएको चक्कुले मृतक काजी चोचालाई प्रहार गरेको र नमर्दै छाडी गई प्रहरीमा घटनाको यथार्थ व्यहोरा उल्लेख गरेको पाईन्छ । उक्त घटनामा मान्ने पर्ने सम्मको पूर्व रीसइवी मनसाय नदेखिएको ,मृतक र प्रतिवादी झगडा गरेकोमा कुन्जान बुढासमेतले छुट्टाएकोमा मृतकले नै पटक पटक निहु खोजी प्रतिवादी उपर हात हाली कुटपिट हातपात गरेको अवस्था समेतलाई विचार गर्दा ऐन बमोजिमको सजाय गर्दा चर्को पर्ने चित्तमा लागेकोले अ.बं. १८८ नं. बमोजिम निज प्रतिवादी धावा बुढालाई १२ (वाह) वर्ष कैद सजाय गर्दा पनि कानूनको मकसद पुरा हुने देखिन्छ ।

तसर्थ प्रतिवादी धावा टसी भन्ने धावा बुढालाई डोल्पा जिल्ला अदालतले मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वश्व सहित जन्मकैदको सजाय ठहर गरी कैदको हकमा अ.बं. १८८ नं. बमोजिम १२(वाह) वर्ष कैद गर्ने गरेको मिति २०६८।८।२७को रायसहितको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जुम्लाको मिति २०६९।२।१७ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन । अरुमा तपसील बमोजिम गर्नु ।

तपसिल

माथि ठहर खण्डमा लेखिए बमोजिम प्रतिवादी धावा टसी भन्ने धावा बुढालाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वश्व सहित जन्मकैदको सजाय ठहर भई कैदको हकमा अ.बं. १८८ नं. बमोजिम १२(वाह) वर्ष कैदको सजाय हुने ठहरेकोले सोही बमोजिम १२(वाह) वर्षको कैद ठेकी संशोधित कैदको लगत राखी कैदी पूर्जि दिनु भनी शुरू डोल्पा जिल्ला अदालत लेखि पठाइदिनु-----१
प्रस्तुत मुद्दाको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।-----२

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

रइजलास अधिकृत: हर्कबहादुर क्षेत्री

कम्प्युटर टाईप गर्ने: विदुषी रायमाझी

इति संवत् २०७२ साल आश्विन ७ गते रोज ५ शुभम् ।